

Složenost jednostavnosti

Restović, Ivan

Source / Izvornik: **Scopus : časopis za filozofiju studenata Hrvatskih studija, 2012, XII, 52 - 57**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:261:190078>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

IVAN RESTOVIĆ

Michael J. Loux,
Metafizika: suvremen uvod

preveo Zvonimir Čuljak,
Sveučilište u Zagrebu – Hrvatski studiji, Zagreb, 2010., 348 str.

Početi raspravu o metafizici *ab ovo* toliko je teško da bi svaki takav pokušaj vjerojatno djelovao na ontološki status samoga autora. Zato Michael Loux to ni ne pokušava. Kao što sam naslov kazuje, riječ je o suvremenom uvodu u metafiziku, bolje rečeno, uvodu u suvremenu metafiziku.¹ Stoga, oni koji očekuju često spominjanje starijih autora ovdje neće pronaći mnogo zadovoljstva. No, to nipošto ne znači da je autor zaboravio filozofijsku tradiciju - opisuje ju u kratkim crtama u uvodu, a povremeno upućuje na autore poput Aristotela, Humea i Kanta. Louxova knjiga ipak najviše spominje neke još žive ili one filozofe koji su nas relativno nedavno napustili.

U predgovoru pa i samom uvodu Loux najavljuje tradicionalni, aristotelovski pristup metafizici. Prema tom pristupu, ova je disciplina univerzalnija od svih jer proučava biće kao biće. Autorova je želja pružiti prikaz kategorija, odnosno pružiti uvid u razne pristupe kategorizaciji postojećih entiteta. Isto tako, osim samoga popisa kategorija stvarnosti, treba uspostaviti i odnos među tim kategorijama. Pri izboru ovakvog pristupa metafizici autor nije ni po čemu zanemario ili omalovažio drugačiji pristup. Aristotelovski je pristup Loux odabrao kao polazišnu točku, izabrao je da teret dokazivanja bude na ovome pristupu. Mjesta za drugačiji, kantovski pristup metafizici bit će kasnije, ponajviše u posljednjem poglavlju, kada će prvotno shvaćanje biti izloženo kritici. Predlažući da bi i drugačiji pristup bio legitiman, Loux tvrdi da uz Aristotela staje samo "pokusno". Važno je također kako je ovime odlučio uzeti u obzir i povijesni nastanak pristupa.

Knjiga iznosi pitanja ključna za raspravu u suvremenoj metafizici i to u devet tematski podijeljenih poglavlja. U njima se spominje ontološki status univerzalija, sastavnice konkretnih pojedinačnosti, propozicije, narav kauzalnosti i vremena, kao i načini razumijevanja modalnosti. Argumentacija prati suvremene težnje u analitičkoj filozofiji, a najviše se temelji na jeziku, odnosno prevođenju rečenica na jezik koji je konzistentan s prihvaćenom ontologijom. Dapače, samo u dvama od devet poglavlja ne koristi se eksplicitno prevođenje rečenica iz svakodnevnog govora kao alat u argumentaciji. Na ovakvu tendenciju Loux najeksplicitnije upućuje u posljednjem poglavlju kada za nju kaže da "...je dio opće strategije pristupanja tradicionalnim filozofskim pitanjima putem jezika koja se primjenjuje u velikom dijelu

¹ Možda je potonji naziv prikladniji. Ne radi se o suvremenom načinu predstavljanja "stare" metafizike, već o jednom od načina predstavljanja "nove", suvremene metafizike.

analitičke filozofije dvadesetog stoljeća.”² U tome se poglavlju nalazi i već spomenuta kritika tradicionalnoga teoretičarskog shvaćanja metafizike koji vjeruje da ne možemo govoriti o svijetu nezavisnom od uma. Ono je nazvano “Izazov antirealizma” i mogli bismo ga smatrati fundamentalnijim od drugih poglavlja. Ono dovodi u pitanje sve što je rečeno u prethodnih osam poglavlja, kritizirajući samu mogućnost metafizike. Ovo poglavlje djeluje na “makrorazini” i odgovor je na tradicionalno shvaćanje ove discipline koje je dotad prihvaćano u knjizi.

Metodologiju koju primjenjuje sukobljavajući Aristotelov i Kantov pristup metafizici, Loux primjenjuje i na “mikrorazini”, na razini svakoga poglavlja posebno. Naime, zbog takve metode predstavljanja tema, *Suvremen uvod* ima formu rasprave, točnije više rasprava. Autor iznosi teorije prirodnim redoslijedom pazeći na motivaciju nastanka gledišta i imajući na umu teret dokazivanja. Primjer tomu je otvaranje problema univerzalija. Taj problem u predgovoru autor karakterizira kao jedan od najstarijih i najosnovnijih, što je vjerojatno razlog zašto mu posvećuje čak dva poglavlja. Na samom početku poglavlja stoji: “Fenomen sličnosti ili slaganja atributa daje povod za debatu između realista i nominalista.”³ Realisti prvi “stupaju na scenu” jer je *onus probandi* na njima. Naime, jedini način da se dokaže da nešto ne postoji jest opovrgnuti argumente koji kažu da to postoji. Zato je raspored izlaganja argumenata intuitivan. U poglavljima (odnosno temama) gdje nije posvema jasno na kome leži teret dokazivanja, autor najprije iznosi onu teoriju koja se na prvi pogled protivi zdravom razumu. No, za to ne bismo mogli reći da je metodološka iznimka.

Rasprave su bliske filozofiji, štoviše, nužne su za nju pa je način obrade podataka za koji se odlučio Loux sasvim legitiman. Ipak, on ima i svojih mana. Sami argumenti u okviru neke teorije rijetko su izloženi sustavno. Vrlo se često događa da su prigovori nekoj teoriji izneseni i prije samoga potpoglavlja u kojemu se prigovori najavljuju. Primjer su tome prigovori teoriji supstrata (pri karakteriziranju konkretnih pojedinačnosti). Na njih ćemo naići i prije potpoglavlja koja u sadržaju najavljuju kritiziranje te teorije. To upućuje na to da bi čitatelj mogao nešto važno propustiti ako knjigu čita selektivno ili “nelinearno”. Osim što argumenti “rane”, nekada i “kasne”. Tako ćemo neke pojmove naučiti kada nam više i ne budu potrebni (posebno ako se knjiga koristi kao pomagalo u nastavi). Također, javlja se iznimno mnogo ponavljanja istih argumenata ili definicija. Autor nas obazrivo podsjeća na relevantne temeljne pojmove u svakom novom poglavlju ili potpoglavlju, što na neke čitatelje može djelovati uspavljujuće ili ih nove formulacije onoga što već znaju mogu zbuniti.

Ipak, ovakve pojave i jesu česte odlike rasprave. Ona je rijetko kada sustavna. Čini se da je autor toga bio svjestan te je prevagnula živost ovakve vrste strukturiranja poglavlja nauštrb monotonije visoke razine sustavnosti. No, teško se oteti dojmu da bi knjiga bila mnogo kraća da se slijedio potonji pristup.

² Str. 298.

³ Str. 31.

Još jedna karakteristika ovako “živog” predstavljanja tema je i čest izostanak preciznoga određivanja termina. Tako ćemo saznati što je supstrat tek nakon što je ta riječ upotrijebljena više puta. Slično je s rečenicom koju smo maloprije citirali (onom koja najavljuje raspravu o univerzalijama). Čitatelj-početnik teško da neće biti uplašen kada u prvoj rečenici prvoga poglavlja ugleda sintagmu “slaganje atributa”. Koliko se god ta sintagma činila trivijalnom, možda ju je ranije trebalo odrediti. Još jedan primjer za to su da-rečenice. Ovaj se termin javlja na početku poglavlja o propozicijama, bez ranijega objašnjenja. Problem određivanja “zago-netnih” termina mogao je biti riješen, a da se forma izlaganja tema ne naruši; ovako je čitatelju korisna krilatica: “Čitaj, bit će jasnije!”.

Postoji još jedan, doduše manji problem, koji se čini paradoksalnim. Naime, uza svu količinu ponavljanja koja se javljaju, Loux zahtijeva veliku razinu koncentracije. Zato je poželjno da čitatelj ne bude zavarano naslovom knjige. Naime, radi se o uvodu u jednu disciplinu filozofije, a ne u filozofiranje. Svatko tko uzme ovu knjigu u ruke, ubrzo će shvatiti da je njezin autor podrazumijevao neko predznane filozofijskoga diskursa. Također, nailazimo i na formalizacije koje zahtijevaju barem neko znanje logike. O samim formalizacijama mogu se, s druge strane, reći samo riječi hvale. Autor nije otišao predaleko u apstrahiranju, a ipak je ostao temeljit. Jedan od primjera je pozivanje na načelo istovjetnosti nerazlučivih u okviru kritike teorije svežnja.

Pohvaliti se mora i činjenica da autor ponekad povlači paralele između poglavlja. To najviše čini tematiziranjem naravi vremena i trajanja kroz vrijeme, a time ukazuje na postojanje određene dosljednosti u načinima argumentacije u suvremenoj metafizici.

Sam je prijevod knjige - moderan. Ovdje nećemo naći zastarjelice. Njihovo su mjesto zauzeli internacionalizmi. Ipak, neminovno je da postoje termini koji su, u najmanju ruku, neuobičajeni. Malo tko govori o *oprimjerenju* izvan udžbenika metafizike. Da bi se olakšalo snalaženje u takvim opskurnim nazivima, na samom kraju knjige dodan je “Rječnik osnovnih termina”. Tamo ćemo lako naći engleski parnjak nekom hrvatskom terminu. Ovaj je potez više nego pohvalan jer priprema čitatelja za daljnje proučavanje tematike na engleskome jeziku. Ponegdje je prijevod možda ipak otišao predaleko pa nailazimo na sintaksu po uzoru na engleski jezik. Tako imamo “*u osnovi ležeći* subjekt ili supstrat”⁴, a ne “subjekt ili supstrat koji leži u osnovi”. Ovakve konstrukcije neznatno otežavaju razumijevanje, ali ipak zahtijevaju barem zrnice više pažnje kod čitatelja koja ionako mora biti na visokoj razini.

Zaključno se o knjizi može kazati kako njezine prednosti u svakom pogledu nadmašuju njezine mane, a njezine mane nisu toliko lišene subjektivnosti autora ovoga prikaza da ih netko ne bi mogao smatrati - vrlinama. Jasno da ovo nije knjiga koju ćete moći čitati uz glazbu ili kakav drugi žamor, ali ona od vas neće ni zahtijevati da se povučete u isposnički život kako biste imali dovoljno vremena za

⁴ Str. 103, kurziv dodan.

njezino proučavanje. To se, s druge strane, ne bi moglo reći za neke od knjiga navedenih u bibliografiji na kraju Louxove knjige. Sama bibliografija sadržava pregršt respektabilnih imena⁵, a proteže se na više od sedam stranica. Također, stoji da ova knjiga ima velik potencijal biti odlično nastavno pomagalo - što znači da je vjerojatno nećemo vidjeti na popisu najčitanijih knjiga u nekoj knjižnici prostorno udaljenoj od mjesta u kojemu se skupljaju studenti filozofije. Ovo mnogi vide kao prednost, no, kako god to poimali, ovu stigmu nosi vrlo velik broj knjiga iz užega područja filozofije. Ovu stigmu možemo ipak izbaciti iz ontologije jer ona ne narušava činjenicu da je Loux napisao respektabilan prikaz relevantnih tema u suvremenom diskursu o metafizici.

Oni skloniji ne-tradicionalnom shvaćanju metafizike vjerojatno se pitaju kako je ranije spomenuta debata na "makrorazini" završila. Neka im odgovori sam Michael J. Loux: "Možemo mirne savjesti nastaviti vjerovati u stvarnost nezavisnu od uma i također nastaviti vjerovati da nam metafizika daje pristup naravi bića kao bića."⁶

Ivan Restović
Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu
irestovic23@gmail.com

⁵ Nema smisla pokušati ih nabrojiti.

⁶ Str. 328.